

בז"ך לבונה
תורת זאב על סוגיות הש"ס¹
י"ד שחל להיות בשבת – פסחים סה, ב/ תרנ"ו לפ"ק

במתניתין מיחוי קרביו, עיין רש"י. וראיתי בפירוש רע"ב שפירש בד"ה מיחוי, וזו לשונו: קנוח, כמו אכלה ומחתה פיה משלי ל, מיחוי קרביו דוחה שבת שלא יסריחו, עכ"ל.

ולעניות דעתי דלא שייך משרש מחה שהוא קנוח, לא שייך לומר מיחוי, ונ"ל מחוי כמו חבול, שחבל והכה והוציא את הפרש הרך והקשה שלא יסריחו, מלשון יען מחאף יד [יחזקאל כה, ו], או נהרות ימחאו כף [תהלים צח, ח], ושרשו מחא. ועיין פירוש רש"י לקמן דף סה, ב בד"ה מנקבן בסכין, וזו לשונו, לישנא אחריןא, מיחוי לשון נקיבה וחיבול, כך נראה לעניות דעתי.

רש"י בד"ה שחיטה, וזו לשונו: שחיטה שהיא אסורה בחולין בשבת משום איסור מלאכה גמורה, שהרי באבות מלאכות היא מנויה, ואף על פי כן דוחה את השבת בפסח, עכ"ל.

וצ"ע לעניות דעתי, למה נקט רש"י שהיא אסורה בחולין, הא גם בקדשים אסורה שחיטה בשבת חוץ מאותן קרבנות שקבוע להן זמן, שהן תמידין ומוספין וקרבנות מוספי יום – טוב שחל להיות בשבת, וכמו דאיתא לקמן במתניתין דף עא, ב. ואף ר' יהושע דאית ליה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה קצת פטור², מודה הוא דאסור על – כל – פנים רק שאינו חייב, וצ"ע.

³תוספות בד"ה ומה שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת אלו וכו', דברי תוס' אלו שייכים לכאן במתניתין והם כתובים לקמן דף סח, ב, וזו לשונם: תימה לר"י מה ק"ו הוא זה, דלמא שאני הני משום דאפשר לעשותן מערב-שבת, ור"א גופיה אית ליה זה החילוק ומשום הכי בפרק ר"א דמילה [שבת] דף קלב מצריך תרי קראי, חד למילה וחד למכשירין משום דאפשר לעשותן מערב-שבת וכו'. ונראה לר"י דודאי לר"א לא צריך האי ק"ו, דהא אפילו מכשירי פסח דהוי מלאכה גמורה דחו שבת אף על גב דאפשר לעשותן מערב-שבת וכו', והא דקאמרינן הכא ק"ו לדבריהם דרבנן קאמר וכו'. ותימה לר"י, מכשירי פסח מנ"ל לר"א דדחו שבת, דהא גבי מילה מצריך תרי קראי, וכי תימא דגמר מסוכה ולולב ומצה ושופר ועומר ושתי הלחם דמוכח התם דדחו מכשיריהם שבת, האי איכא למיפרך דמה להנך שכן בשבת דחייתו מיד יכול לקיים מצוותן, אבל פסח אינו נאכל אלא בלילה. ועוד, אי מהתם יליף אמאי איצטריך במועדו גבי פסח דקאמר ר"א עקרת מה שכתוב בתורה במועדו אפילו בשבת, עכ"ל. ולעניות דעתי נראה לתרץ, דהא יש עוד קושיא בדברי תוס' אלו, וראיתי קושיא זו גם-כן בספר אור הישר מידידי הרב הגדול מו"ה פייש הרש וויענער ז"ל שקאמרי מה להנך שכן בשעת דחייתן מיד יכול לקיים מצוותן אבל פסח אינו נאכל אלא בלילה, וקשה דגם שחיטת פסח מצות עשה היא ואכילת הפסח מצות עשה בפני עצמה היא.

1. דפי כתב-היד עמ' פד.

2. שבת קלו, א.

3. לא נדפס בתורת זאב. הושלם מכת"ק.

ונראה לומר ודאי ר"א אית ליה מכשירי פסח דחו שבת ממצה, דהא במצה אית ליה שם במס' שבת פרק ר"א דמילה דף קלא דדחו מכשיריה את השבת דגמר ליה טו טו מסוכה, ומצה איתקיש לפסח כדאמר רבא לקמן בפרק ערבי פסחים דף קכ דמצה איתקיש לפסח ה"ה פסח איתקיש למצה דהא קיי"ל אין היקש למחצה. ואין להשיב דליכא למילף ממצה, משום דמצה נוהגת בנשים כבאנשים כדפריך התם במס' שבת, דהא פסח נמי נוהג בנשים כבאנשים. ועוד דגמרינן את זה מן ההיקש וקיימא לן אין משיבין על ההיקש, ומכל מקום צריך לן לר"א האי קרא במועדו ללמוד דפסח עצמו דחה שבת כדאמרו בתוס' דצריך תרי קראי חד לפסח עצמו וחד למכשירים שאפשר לעשותן מערב-שבת, ודוק. ועיין בצ"ח שכוונתי לדבריו[?] בזה.

אבל אין להקשות על דברי תוס' דהא גם כאן יכול לקיים שחיטת פסח שהיא מצוה בפני עצמה, די"ל התם גבי שופר ולולב וכ' יכול לקיים מיד כל מצוות שיש גביהן ולא נשאר עוד להשלים דבר, מה שאין כן כאן גבי פסח לא יכול לקיים מצוותן מיד היינו כל מצוות שישנן גבי פסח דהא נשאר עוד מצות אכילה שאינו יכול לקיים עד הלילה. ואף על גב שאין זה אלא פירכא כל דהוא, הא אנן קיימא לן בגזירה שוה שאינו מופנה מכל צד אפילו פירכא כל דהוא פרכינן, ומצוה גמרינן מגזירה שוה טו טו מחג הסוכות, ואי גמרינן פסח מיניה לדברי תוס' שלא בהיקש אלא במה מציינו ודאי איכא למיפרך כהאי גוונא, ודוק כנ"ל.

ועכשיו לפי דברי תוס' אלו קשה לי מה השיב ר"א במתניתין לר"י מה זה יהושע מה ראייה רשות למצוה, כיון דר"י אית ליה שמחת יום-טוב מצוה היא ור"א לדבריהם דרבנן קאמר להו אם-כן אין זה שום תיובתא לרבנן, והוא מתמה מאוד מה זה יהושע, וצע"ג.

דף סו, א רש"י בד"ה הבא לי מועד לאלו, וזו לשונו: שיהא זמן קבוע להן כמה שקבוע לשחיטה, הילכך כיון דלא קבוע להו זימנא ומצי למיעבד להו מאתמול לא דחו, והזאה נמי לאו מגופיה דפסח היא ולא כתוב בה מועד, עכ"ל.

ופירש המהרש"א, וזו לשונו: ר"ל דודאי הזאה נמי אי אפשר לעשותה מערב-שבת, אפילו הכי לא דחי שבת משום דמכשירי מצות פסח היא ולא מגופיה דפסח, ולא כתוב מועד אלא בגופיה דפסח לר' עקיבא, וק"ל, עכ"ל.

ויש לדקדק, הא להזאה הוי קביע לה זימנא דלא מצי למיעבד לה מאתמול, ואמאי לא דחו, דהא משמע מפירוש רש"י בתחילתו כאן אם קבוע לה זימנא ולא מצי למיעבד לה מאתמול שדחה.⁴

ונראה לומר דכוונת רש"י כך היא, דקאמר ליה הבא לי מועד לאלו שיהא זמן קבוע להן כמה שקבוע לשחיטה, ופירוש כמו בשחיטה קבוע לה זמן דוקא להאי יומא לערב פסח, דלא יכול להקדימו ולא לאחרו, דלא יכול לשחוט לא קודם י"ד ולא אחר י"ד, הילכך כיון דלא קבוע להני הרכבה והבאה מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו זימנא ומצי למיעבד להו מאתמול, לא דחו. וכי תימא הזאה נמי לא מצי עביד להו מאתמול ולידחי, על זה קאמר והזאה נמי לאו מגופיה דפסח היא, ולא כתוב בה מועד ויכול לעשותה לאחר י"ד, לכך לא דחי דלא קביע לה זימנא, ודוק.

4. לא הבנתי קושיית זקנינו, דכל כוונת רש"י היא אמנם לומר שהזאה אע"פ שקביע לה מועד, איננה מגופיה דפסח ואין עליה ציווי במועדו, משא"כ הני דמשנתינו, שחיטתו וזריקת דמו וכו' דהוי מגופיה דפסח (אמנם ראיתי כעת שזהו תירוצו של זקנינו, אך אולי קושייה מעיקרא ליתא).

תוספות בד"ה תוחב לו בצמרו, וזו לשונם: וא"ת והא בעי כלי שרת וכ'. וקשה דאמרינן בפ"ק דעירובין דף ו, ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה /עמ' פה/ משום רשות-הרבים וכ', ותירץ ר"י וכ'.

והקשה המהרש"א, וזו לשונו, בסוף פרק תמיד נשחט דתנן חשיכה יצאו וצלו וכ', נמי מוכח דיש איסור הוצאה בירושלים. ותירץ, וזו לשונו, ואיפשר לאוקמא מדין כרמלית, אבל הכא משמע להו דמדין רשות-הרבים נגעי בה, מדפריך לקמן והלא מחמר וכ', עכ"ל.

ובני הב' המופלג כ"ה ליזר תירץ בפשיטות, משם מפירקין דלעיל לא מוכח כלום שמצד הוצאה נגעי בה, דהא משם לא משמע אלא שלא היו רשאים לישא את פסחיהם שהיה בשר חי ליקחו על כתפיהם ולישאו מהר-הבית לביתם בירושלים כדי לצלותו בלילה לאכלו בליל יום-טוב, וזה היה אסור להם להכינו ולטלטלו לצורך לילה מצד מוקצה ומצד הכנה, כי אי אפשר לאוכלו חי, כי היו צריכים לצלותו על האש ולאוכלו דוקא בלילה. ואסור לטלטלו מבעוד יום בשבת לאחר שנטלו החלבים להקטיר, להביאו לנושא לביתו לצורך לילה ודאי אסור, כמו שכתוב [סה, ב] סוף פירקין שם, תנא כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו ומפשיל לאחוריו, אמר רב עיליש טייעות, ע"כ, ונכון.

סו, ב [תוספות] בד"ה והא קא עביד עבודה בקדשים כהלל, וזו לשונם: בירושלמי⁵ מפרש בענין אחר, דכל עבודה שלצורך הקרבן אין בו מעילה, ויליף מפרה כי היכי דלא חשיב עבודה מידי דלצורכה לפוסלה, הכי נמי לא חשיבא עבודה להתחייב במעילה, ומייתי הא דתנן רכב עליה ותלה וכ' זה הכלל כל שהוא לצרכה כשירה, עכ"ל. ולפי עניות דעתי לא רצה הבבלי בטעם זה, מפני שאי אפשר לילף ההיא דלהביא הסכין דלהוי מיקרי לצורכה כמו גבי פרה, כי שאני גבי פרה כל שהוא לשמירת גופה שפיר מיקרי לצורכה, מה שאין כן גבי סכין שאינו דומה לאלו. ועיין שם בירושלמי שהביא באמת הדאי ילפית מן ההיא וההיא ילפית מן הדא, הדא מן ההיא שאם תלה בה סכין לשוחטה כשירה וכ', ע"כ. הרי דפרה לענין סכין ילפינן מן פסח, ולא מספיק לבבלי טעמא דירושלמי, לכך מתרץ שפיר כהלל, ודוק.

שם, [תוספות] בד"ה מביאה כשהיא חולין לעזרה, וזו לשונם: בפרק המוכר את הספינה [בבא בתרא פא, ב] גבי קונה שתי אילנות פריך ליחוש דילמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה, ובהזרוע [חולין קל, א] נמי וכ', התם ודאי אסור שעושה וכ', אבל הכא שמכניס טלה לעזרה ואינו עושה וכ', עכ"ל. ולעניות דעתי נראה דהאי דידן אינו דומה לכל אלו, דאם מכניס חולין לעזרה ומפקיה אחר-כך מעזרה ונשאר חולין, זה אסור בכל מקום מפני כמה טעמים, כמו שהביאו בגמרא ובתוספות בכמה מקומות, מה שאינו כן כאן שהוא מביאו לעזרה ומקדישו

ומקריבו שם, בזה אופן מותר לכולי עלמא לעייל חולין בעזרה, וכן נמי חזינן דמותר לכהנים לעייל מאכלי חולין לעזרה כדי שיהא המנחה נאכלת על השבע⁶, ודוק.

שם [תוספות] בד"ה מחמר כלאחר יד הוא, וזו לשונם: הוה מצי לשנויי כשהוא מהלך מניחו עליו וכשהוא עומד נוטלו הימנו, דכהאי גוונא שרי בריש מי שהחשיך [שבת קנג, א], עכ"ל.

ולפי עניות דעתי, זה טעמא לא שייך הכא כלל. שם במסכת שבת איירי בחמור או בבהמה שעומדת לישא משא ולילך לדרכה, שפיר יוכל להיות ההיא תקנתא כשהוא מהלך מניחו עליו וכשהוא עומד נוטלו הימנו. מה שאין כן גבי טלה או גדי שאין דרכו בכך לילך ולישא משא, וממאן הוא תמיד לילך עד שיגער בו בעליו כל זמן ובכל רגע, לא שייך ההיא תקנתא כשהוא מהלך וכ', וצ"ל מחמר כלאחר יד הוא, וק"ל.

שם [תוספות] בד"ה כלאחר יד נמי אסור מדרבנן, וזו לשונם: הוה מצי למיפרך הלא משתמש בבעלי-חיים דאסור מדרבנן, עכ"ל.

וצ"ע לעניות דעתי, למה לו להביא לחמו ממרחק אם נמצא הוא לאחר ידו, ודאי הוה מצי למיפרך נמי הכי, אבל כיון דאיירי ממחמר כלאחר יד, שפיר הקשה מניה וביה כלאחר יד נמי נהי דאיסורא דאורייתא ליכא, איסורא דרבנן מיהא איכא, וצ"ע.

/עמ' פו/ גמרא [סו, ב], היינו דקא בעי מיניה דבר שיש לו היתר מן התורה ודבר שבות עומד לפניו לעקרו, כלאחר יד במקום מצוה מאי, א"ל הלכה זו שמעתי ושכחתי, אלא הגיחו להן וכ', ע"כ.

ולעניות דעתי צ"ע, לפי דברי הגמרא השתא משמע שבעי מיניה שכח ולא הביא סכין ויכול להביאו בשבת כלאחר יד על-ידי תחיבת צמרו או בין קרניו של גדי מאי, כי כן צריך לן לפרש דברי הגמרא, כי מאן דבעי ומקשה צריך לפרש קושיתו, א"כ צ"ע אמאי לא נזכר הלל מיד על-ידי דברי שאלותם כיון שפירשו לו הדרך כלאחר יד היכא, והוא לא נזכר עד שראה מעשה ממש למחר, וצ"ע.

שם דף סח, ב, והקטר חלביו, תניא, אמר ר' שמעון, בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר חלבים ואיברים ופדרים כשרים כל הלילה ואין ממתנינים להם עד שתחשך, ע"כ. ולעניות דעתי צ"ע, כיון דיכולין לעשות משתחשך, מנא לן דדחי שבת, דהא לעיל במתניתין דף סה גבי ד"ה שחיטתו וזריקת דמו, פירש רש"י, וזו לשונו, אי אפשר

6. עיין מנחות כא, ב. ועיין תמורה כג, א: והתניא, יאכלו מה ת"ל, מלמד שאם היתה אכילה מועטת

- אוכלין עמה חולין ותרומה, כדי שתהא נאכלת על השבע. ועיין שם בתוס' ד"ה אוכלין: ואי קשיא הא אין מכניסין חולין בעזרה... ועי"ל דאין איסור להכניס חולין בעזרה אלא כשעושה שום עבודה מהן אבל בחנם אין לחוש דהא קמן דאדם נכנס עם בגדים חולין בעזרה.

ועיין רמב"ם מעשה הקרבנות י, יא: היתה להם אכילה מועטת אוכלין עמה חולין ותרומות כדי שתהיה נאכלת עם השבע, היתה להן אכילה מרובה אין אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שלא תהיה נאכלת אכילה גסה, וכן בשירי המנחות.

אלא ביום דכתיב ביום צוותו להקריב את קרבניהם, ביום ולא בלילה, עכ"ל. אם-כן כיון דהקטר חלבים כשר משתחשך, האיך מתירין לו משום חבוב מצוה לחלל את השבת. וי"ל, כיון דכתיב בתורה תעשו אותו במועדו, והקטר חלבים נמי היינו נמי עשייתו, אם-כן התירו התורה להקריבו בשבת, אלא אנן משום דאפשר משתחשך הוינן אסרו מבעוד יום מדרבנן, ועל זה אמר ר"ש בא וראה כמה חביבה וכ' דלא גזרינן כהאי גוונא, וק"ל.

שם בגמרא, אמר רב אשי ולמאי דקאמר ר' אליעזר נמי יום-טוב רשות, אית ליה פירכא, ומה יום-טוב שהתיר בו מלאכה של רשות לא התיר שבות שעמה, שבת שלא התיר בה אלא מלאכה של מצוה אינו דין שלא תתיר שבות שעמה. ור' אליעזר שבות דמצוה עדיף ליה, ע"כ.

וקשה לי, לפי דברי תוספות לעיל בד"ה ומה שחיטה שכתבו למסקנא דודאי לר"א לא צריך ליה האי ק"ו אלא לדבריהם דרבנן קאמר, א"כ מה שייך כאן גבי רבנן רשות, הא ר' יהושע אית ליה שמחת יום-טוב מצוה היא, ולר"א שבות דמצוה עדיף ליה וגזר.

וי"ל דרב אשי הכי קאמר, אפילו לשיטת ר' אליעזר דאית ליה יו"ט רשות, נמי אית ליה פירכא, וק"ל.

ועוד י"ל, אפילו לשיטת ר' יהושע נמי שפיר קאמר ליה, דאפילו אי אמרינן שמחת יו"ט מצוה היא ואפילו אי אמרינן אין שמחה אלא בבשר ואפילו הכי אפשר לענגו ולשמח בו בבשר הנשחט אתמול ולא צריך ליה דוקא לשחוט ביו"ט עצמו, מה שאין כן גבי פסח וקרבנות צבור תמידין ומוספין שקבוע להן הזמן דוקא היום ואי אפשר באופן אחר אלא לשוחטן היום, לכך קרי להני רשות לגבי מצוה הקבוע לה השחיטה דוקא היום בשבת או ביו"ט עצמו. ועיין מה שהקשיתי לעיל בדברי תוספות בד"ה ומה שחיטה וכו' ובוה מיושב היטב, ודוק.

הנה ראיתי קושיא חמורא שהקשה בירושלמי בסוגיא זו, דאיתא שם: א"ר אבין הלא אי אפשר לשני שביעיות שיחול י"ד להיות בשבת, ולמה נתעלמה הלכה מהן, כדי ליתן גדולה להלל.

ותמוה באמת למה לא הקשה הבבלי כן, הלא היא באמת קושיא חמירא שאי אפשר לעבור עליה.

וראיתי בספר אור הישר שחבר איש בריבי הרב החריף וחרוץ מו"ה פייש הרש וויענער ז"ל שטרח לתרץ קושיא זו בדברי חריפות וחריצות. ותוכן דבריו שם שהקשה לדברי הר"ן שתירץ קושית התוספות⁷ במגילה דף ד' אמאי לא גזרו גבי מילה בשבת גזירה שמא יעבירונו, ותירצו הם משום דמילה נכרתו עליה י"ג בריתות חמירא היא ולא רצו לגזור. והר"ן תירץ דבמילה לא טריד כולי עלמא ואתי למדכרא, לא כן בהנהו, דהכל /עמ' פז/ חייבין.

והקשה הרב הנ"ל, אמאי פסח דחי שבת, נגזור שמא יעביר הסכין ד' אמות ברשות-הרבים. ולא שייך כאן לא תירוצם של תוספות ולא תירוצו של ר"ן. אמנם לפי הגמרא עירובין ו, ב דירושלים רשות-היחיד, לא קשה כלל, רק לפי דברי תוספות לפנינו בד"ה תוחב לו בצמרו דקאמרי הא דהקשו בני בתירא כן היה לאחר שנפרצו בה

7. מגילה ד, ב ד"ה ויעבירונו ד' אמות.

פרצות והוי ירושלים רשות-הרבים, קשה קושיתו דלעיל. וצ"ל כסברת הטו"ז⁸, כיון שריבתה התורה בפירוש במועדו, לא עקרו משום שמא יעבירונו. ולפי זה מיושב קושיתו וקושית הירושלמי, דודאי ידעו דפסח דוחה שבת, ועד השתא לא גזרו משום שמא יעבירונו דהוי ירושלים רשות-היחיד. אמנם עתה נתחדש להם שנעשה רשות-הרבים על-ידי שנפרצו בה פרצות, ונסתפקו אי יש לחוש משום שמא יעבירונו כמו שופר ולולב, והילל חידש להם סברת הטו"ז, נאמר במועדו ועוד ק"ו, ואם-כן מפורש בתורה ולא גזרו לעקור, וסוגית הבבלי נכון הוא. זה תוכן דברי הרב הנ"ל, עיין שם.

והם דברים חריפים ומתוקים כדרכו ז"ל בקודש, אבל לאחר מחילת כבודו הרמה ז"ל, אינם אמת לאמיתו. דקושיתו מעיקרא ליתא, מה שהקשה דליגזרו נמי גבי פסח שחל י"ד בשבת שמא יעבירונו כמו גבי שופר ולולב, דלא שייך קושית התוספות במגילה, י"ל דגם שם יש חומרא ושאינו פסח שיש בו כרת והוי חומרא יתירא כמו שתירצו התוספות גבי מילה. כן תירץ לי בני הב' המופלג כ"ה שמואל⁹ נ"י.

ולדידי לא קשה מידי, דהא קיימא לן אין שבות במקדש, ואף-על-פי שגזרו בהרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו במתניתין, הלא זה הוא חוץ למקדש וגזרו, אבל במקדש ודאי אין שבות כלל-מכל-שכן בקרבן עצמו דליכא שבות, ומכל-שכן דלא גזרינן לבטל מצוה דאורייתא משום גזירה שמא יבוא לעבור על שבות ושופר ולולב עצמו במקדש יוכיחו, ואין להרהר בזה כלל.

ולעניות דעתי נראה לתרץ הקושיא, למה לא הקשו בבבלי כמו בירושלמי. דהא באמת דבר נפלא הוא. ולעניות דעתי נראה דהנה כאן יש לדייק בדברי הגמרא לפנינו, דהנה ניחוי ספיקא דבני-בתירא במה מספקו, הלא ראו באמת כמה ימים-טובים בשנה שנפלו בשבת וקרבו כל הקרבנות מוספים השייכים לאותו היום, ומאי טעמא ספקו כאן בפסח שחל להיות י"ד בשבת. על-כרחך צריך לן לומר שהספק היה להם אי פסח מיקרי קרבן צבור הואיל כל יחיד ויחיד חייב להקריבו ולעשותו ואינו דוחה שבת, או שמיקרי קרבן צבור משום דאתי בכנופיא ודוחה שבת. והם חששו דילמא מיקרי קרבן צבור ודוחה הוה להו לשאול אי יש אדם כאן שיודע שפסח דוחה את השבת. ויש לדייק שכפלו ואמרו תמיד אי פסח דוחה שבת אם לאו, למה כפלו תמיד לשאול אם לאו, הלא די היה להם לשאול להילל בשאלתם, כלום אתה יודע אם פסח דוחה את השבת, ומשמע שפיר מזה אם דוחה או לא דוחה, ולמה כפלו תמיד ואמרו אם לאו. וכן איתא נמי בירושלמי שכפל תמיד האי "אם לאו", והלא מצינו איבעיות בגמרא כמה וכמה ששאלו אם הדבר נעשה כן ולא שאלו נמי "אם לאו". ועוד יש לדייק על הילל שהשיב להן והלא הרבה יש לנו בשנה, למה לא השיב להן מיד על שאלתם פסח דוחה שבת מדכתיב במועדו, כי דבר אחר לא שאלו ממנו, וזה צע"ג.

ונראה לי, דאיתא לקמן דף סח, ב, אהאי דאיתא במתניתין הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו אינן דוחין את השבת, איתא שם וכן נמי איתא בש"ס עירובין דף קג, א [משנה] חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי, כאן וכאן אסור. [גמרא] ורמינהו... ר' אליעזר ור' יוסי ב"ח, חד אמר אידי ואידי ביד, הא בלחה הא ביבשה, וחד אמר אידי ואידי בלחה, ולא קשיא הא ביד הא בכלי. ולמאן דאמר הא ביד הא בכלי, מאי טעמא לא אמר אידי ואידי ביד ולא קשיא וכ'. א"ל יבישה /עמ' פח/ מפרך פריכא. ולמאן דאמר אידי ואידי ביד וכ' מ"ט לא אמר אידי ואידי בלחה,

8. עיין בט"ז אורח חיים תקפח ס"ק ה, שם כתב סברא זו לגבי מילה, וז"ל: דהתורה רבתה בפירוש

וביום השמיני אפילו בשבת לא רצו לעקור דין תורה בפירוש משום גזירה.

9. נולד ה'תרל"ג, וכאן היה בן 23.

א"ל כלי הא קתני התם, ואידך הא דקתני כלי הכא פלוגתא דר"א ור"י אתא לאשמעינן, ע"כ.

ואיתא עוד בעירובין, שהקשה ואידך דומיא דהרכבתו והבאתו מחוץ לתחום קתני דרבנן, ואידך הרכיבו דלא כר' נתן דאמר החי נושא את עצמו הבאתו מחוץ לתחום כר"ע דאמר תחומין דאורייתא, ע"כ. והנה נראה מזה האי מ"ד דאית ליה אידי ואידי ביד הא בלחה הא ביבשא, פירוש כאן בפסחים דאסור חתיכת יבלת ביד איירי ביבלת לחה ואסור משום שבות, והאי דעירובין דהתיר לחתוך איירי ביבשתא דאפילו שבות ליכא. ולמ"ד אידי ואידי בלחה ול"ק הא כאן ביד הא בכלי ע"כ אית ליה הא דקתני כאן בפסחים דאסור לחתוך יבלת איירי בכלי וזה אסור משום מלאכה גמורה, והאי דאיתא בעירובין חותכין יבלת איירי ביד דמותר אע"פ שהיא שבות. והנה ממתניתין שלנו כאן משמע דמוקמינן כמ"ד אידי ואידי ביד הא בלחה הא ביבשה דכאן איירי בלחה ואסור משום שבות דהא גמיר ליה לר"א ק"ו, מה שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת אלו שהן משום שבות לא ידחו את השבת, משמע שכאן איירי משום שבות וכמ"ד הא והא ביד, והבן.

ועתה ניחזי אנן, האי מתניתין דעירובין דחותכין יבלת במקדש ביד מיירי לפי אוקימתא בגמרא שלנו ביבלת יבשה אבל ביבלת לחה אסור לחתוך אפילו ביד, וזה אסור משום שבות. והנה לכאורה מה לנו לדון בשבת אי חותכין אותה יבלת אפילו יבישה, הלא היו במקדש תמיד בהמות מבוקרות, דהא כל קרבן צריך בקור ד' ימים, והיה להן שם תמיד כמה וכמה בהמות מבוקרות. אם כן מה להן ולצרה זאת לדון אי חותכין יבלת או לא בשבת, היה להן להניח את הבהמה זו וליטול אחרת בלי יבלת כלל. וצ"ל דאיירי באופן שאין שם בהמה אחרת ראויה לקרבן תמיד, ואי לא יסירו מזו הבהמה את היבלת בשבת, יתבטלו מקרבן תמיד היום, לכן התירו לחתוך את היבלת היבשה בשבת ביד אע"פ שהוא שבות קצת כמה שמשמע מתוספות עירובין קג בד"ה הא בלחה הא ביבשה עיי"ש, שלא יבטלו את קרבן התמיד בשבת זו, אפילו הכי אמרינן אם היתה יבלת לחה אסורה לחתכה משום שבות אע"פ שיתבטלו על ידי זה מתמיד היום.

ונחזור לראות דעת בני בתירה, ודאי לא עלה על דעתינו כלל שבני בתירה שהיו גדולי הדור נשיאים שיסתפקו כלל בזה אי שחיטת או הקרבת הפסח דוחה שבת. על זה לא שאלו כלל ולא שייך שכחה בזה, וגם לא היו צריכין לישאל על זה [את] הילל הבבלי שהרי העמא דבר כל אחד מהן היה יודע מזה וזכר שבערב פסח שהיה חל [להיות] בשבת הקריבו בכנופיא כבכל שנה, ומעולם לא נתבטלו בערב פסח מהקרבת פסח, ולא שייך בזה ספק כלל. וגם ידעו מכל מה שנשנה במתניתין לפנינו כללו של ר"ע, כל מלאכה שאפשר לעשותו מער"ש אינו דוחה את השבת, וכל מלאכה שאי אפשר לעשותה מער"ש דוחה את השבת, לכך שחיטה זריקה מיחוי קרביים והקטרת חלבו דוחה את השבת, צלייתו והדחת קרביים אינו דוחה, הרכבה והבאה מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו בלחה ביד אינו דוחה את השבת. וצריך לכל אחד מהם באותם שיש בקרבנות איזה עיכוב מצד שבותים אלו להניח את שלהם ולמנות על של אחר או לקנות פסח אחר בפנינו. אלא הם הבני בתירה הסתפקו אם אין כאן קרבן פסח אחר אלא זה שאסור משום שבות, אי אמרינן אף באופן זה אף שיתבטלו מלהקריב קרבן פסח, אפילו הכי אמרינן משום שבות ומוטב שיתבטלו מקרבן פסח מלעבור שבות דרבנן אי אמרינן כהאי גוונא שלא יתבטלו מקרבן פסח התירו שבות דרבנן.

והם ס"ל וידעו בטיב אותה מתניתין דעירובין דוקא יבלת יבישה מותר ליטלה ביד /עמ' פט/ אבל לחה אסור אפילו ביד אפילו אם על ידי זה יתבטלו מלהקריב קרבן תמיד היום, אבל כאן בקרבן פסח הסתפקו משום שס"ל שקרבן פסח הוא קרבן יחיד מפני שכל יחיד ויחיד חייב להקריב בעצמו ואינו בכלל קרבן צבור, רק התורה חששה בקרבן פסח והתירה אפילו בשבת אפילו בטומאה מפני שנאמר במועדו אפילו בשבת

במועדו אפילו בטומאה, ומאחר שהתורה החמירה כל כך גבי קרבן יחיד שתהיה דוחה את השבת תדחה גם את השבות דרבנן. ועוד דאיתא בכרת, א"כ הוא חמור מקרבנות צבור וידחה את השבות ג"כ, או אינו דוחה שלא יהא קרבן יחיד חמור מקרבן צבור. ולזה הצריכו לשאול באדם גדול הליל הבבלי תלמיד של שמעיה ואבטליון, והשיב להם הליל לא כשאתם סוברים שקרבן פסח הוא רק קרבן יחיד והתורה החמירה, אלא קרבן פסח משום דאיתא בכנופיא הרי הוא קרבן צבור והוי ליה כמו קרבן תמיד הנקרב בשבת ודוחה שבת ואינו דוחה שבות דרבנן. ועיין יומא דף ג ודף נא דפליגי שם בזה אי פסח מקרי קרבן צבור או לא. וזהו שאמר להן וכי פסח אחד יש לנו בשנה ואין לו שום דמיון בשאר קרבנות משום שהוא קרבן יחיד ואינו נמצא אלא פעם אחת בשנה, ולכך תסתפקו, אלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת, פירש קרבן פסח מקרי קרבן צבור כמו תמידין ומוספין ויש לו כל דין קרבן צבור כמו תמידי שבת ואינו דוחה שבות. אמרו לו מנין לך, פירוש מנין לך שהוא קרבן צבור כשאר קרבן צבור, אמר להן לא כשאתם סוברים שדורשין מועדו אפילו בשבת מועדו אפילו בטומאה, אלא גמרינן פסח מתמיד בגזירה שוה, נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת. והוה ליה קרבן צבור כתמיד ואינו דוחה שבות דרבנן. ועוד ק"ו הוא, ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת, פסח שענוש כרת אינו דין שדוחה את השבת, וגמרינן בק"ו משבת מתמיד, הרי לכם ראייה שמקרי קרבן צבור. ואין להקשות השתא אי מק"ו אם כן חזינן שקרבן פסח חמור מתמיד והאיך ילפינן משם שהקרבן אינו דוחה שבות, דילמא פסח חמור דאית ביה כרת, ולכך דוחה אפילו השבות, דיש לומר כל מה שנלמוד מק"ו קיימא לן דיו, די לבא מן הדין להיות כנדון, מה תמיד אינו דוחה אף פסח אינו דוחה, ודוק היטב.

ולפי זה שפיר נמי מיושב מה שנאמר בירושלמי אף על פי שהיה יושב ודורש להן כל היום לא קיבלו ממנו עד שאמר להן יבוא עלי כך שמעתי משמעיה ואבטליון, כיון ששמעו ממנו כן עמדו ומינו אותו נשיא עליהם, ע"כ. ויש לדקדק טובא, למה לא קיבלו ממנו אם הם לא היו יודעין והוא לומד להן מקרא ומגזירה שוה למה לא קבלו. אלא הם למדו ודרשו מועדו הכתוב גבי פסח עצמו לומר אע"פ שהוא קרבן יחיד דוחה הוא את השבת וחמור מקרבן צבור, והוא דוחה את דבריהם שלא למדנו ממועדו דגבי פסח ולא צריך לן אלא לגזירה שוה, וזה נגד הסברא עד שנשבע להם ואח"כ האמינו. ועתה אפשר לומר מה שדקדקו שם בלשונם וחזרו וכפלו תמיד לומר אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אפשר כוונתם בקושיותם אם פסח דוחה את השבת אם לאו, שאין כאן פסח אחר אלא זה, ואם לא יביאוהו או יחתכו יבלתו יתבטל מקרבן פסח מכל וכל [וזה הפירוש "אם לאו"]. ודוק היטב הדק כי כן נ"ל קצת נכון. ועיין בצ"ח שדחיק לתרץ ולומר דבני בתירה לא ידעו כלל שפסח דוחה שבת. ואין לומר כן.

פסחים דף סט, א, תוספות בד"ה אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת וכ', וזו לשונם: פירש בקונטרס מיחוי קרביים. ותימה לר"י, מה ראייה מייתי דילמא שאני התם משום דלא אפשר למיעבד מאתמול. ונראה לר"י דמכשירי מצוה שלאחר שחיטה דקאמר היינו הקטר חלבים דאפשר להמתין עד הלילה ודחי שבת. וכן יש בירושלמי דקאמר ר"א אימורי צבור יוכיחו וכ' והא דפריך משחט נמי לא לישחוט וכ', עכ"ל. ולעניות דעתי נראה כוונת רש"י, דבקרבן פסח יש ב' מצוות: א. הקרבת הפסח בי"ד. ב. אכילת הפסח בליל /עמ' צ' /ט"ו. הקרבת הפסח בי"ד קרי ליה צורך גבוה. ואכילת הפסח בליל ט"ו היא מצוה בפני עצמה לצורך הדיוט. והנה שחיטה זריקה והקטרה כולם הם צורך גבוה ושייכים לקרבן עצמו, וכל אלו ביחד נקרא עשיית הפסח. וכך משמע נמי בגמרא, דקאמר ומה לי אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת

דאיתעבד ליה מצוה, ופירש רש"י דאיתעביד ליה צורך גבוה וזה שחיטה זריקה והקטרה שהם מצוה אחת. ולא הוי הקטרת אימורין ממכשירי מצוה אלא מצוה עצמה. ומיחוי קרביו מקרי מכשירי מצוה מפני שאינו לצורך גבוה ממש אלא לצורך אכילת לילה, ולא נקרא מכשירי מצוה אלא כמו שאמרו בגמרא ובירושלמי שהתירו מיחוי קרביו שלא יהא נראה כנוטל אמורין מתוך זבח מנוול מדכתיב כל פעל ד' למענהו. והתוספות הביאו מן הירושלמי ושם לא נאמר מכשירי מצוה אלא מכשירי שחיטה, וצע"ק. דהא לדברי התוספות צריך לדחוק קצת דהא דפריך ר"א מישחט נמי לא לישחוט, עיי"ש בדברי תוספות, ולדברי רש"י נכון מאוד ודוק ועיין במהרש"א שצריך לדחוק לפירוש תוספות, ועיי"ש.

שם בד"ה דתרומה גופה לא דחיא שבת, וזו לשונם: וא"ת נילף דתידחי שבת מכל הנהו, וי"ל משום דיכול לקיים מצות אכילת תרומה אחר שבת, עכ"ל. והנה כל זה לא כתבו אלא אליבא דר"א, וקשה נילף מהקטרת החלב אע"פ שיכול לקיים מצוותה אחר שבת אפילו הכי דוחה שבת, וי"ל הקטר חלבים אי אפשר לו לקיים קודם שבת, מה שאין כן בתרומה שהיה יכול לקיימו אפילו קודם שבת, וצע"ק.

שם ע"ב בד"ה אבל מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות אימא דנידחי, וזו לשונם: תימה מה מועיל שנכרתו עליה י"ג בריתות, הא איכא קרא באפי נפשיה למכשירין כדפרישית לעיל. ונראה לרשב"א לפרש דאי לאו דפסק רב יהודה כר"ע גבי מילה ה"א דס"ל בכ"מ כר"א וגבי פסח דפסק כר"ע היינו להחמיר מדרבנן שלא יהו מכשירין דוחין שבת, אבל גבי מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות לא, עכ"ל. עיין מהרש"א שהסביר קושית תוספות. אבל לעניות דעתי תירוצן של תוספות צריך הסבר יותר. ונראה לי לפרש דאי לאו דפסק ר"י כר"ע גבי מילה ה"א דס"ל בכ"מ כר"א וגבי פסח דפסק כר"ע היינו להחמיר מדרבנן שלא יהו מכשירין דוחין שבת, וטעמא דהחמירו גבי פסח משום שפסח יש לו תשלומין שיכול להביא פסח שני, אבל גבי מילה אע"פ שיש למילה ג"כ תשלומין בחול לא החמיר משום דנכרתו עליה י"ג בריתות, כך צ"ל בדברי תוספות אלו. אלא שדברי תוספות אלו לעניות דעתי צריכים עיון גדול, האיך יעלה על דעתנו דרב יהודה ס"ל כר"א בכל מקום, הא קיי"ל ר"א שמותי הוא, ועוד דיחיד ורבים הלכה כרבים וכן הקשה בגמרא¹⁰ שבת קל, ב, ועוד דחזינן דקאמר בפירוש גבי פסח הלכה כר"ע, וצע"ג לעניות דעתי.

הרמב"ם הלכות קרבן פסח פרק א הלכה יח ויט, וזו לשונו: שחיטת הפסח זוריקת דמו וכ' דוחים את השבת וכ' אבל הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו בכלי אינן דוחין את השבת, שהרי איפשר לעשותן קודם שבת, ואם יכול לחתוך יבלתו בידו בשבת חותך, ואם היתה יבישה חותכה אפילו בכלי שאין שבות במקדש כלל, וכן צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין את השבת שהרי אפשר לעשותן אחר שבת, שכח ולא הביא סכין וכ' נתנו בין קרני הכבש או בצמרו ומכישו עד שמביאו לעזרה ומקדישו שם, ואע"פ שהוא מחמר בשבת מחמר כלאחר יד הוא ומפני המצוה מותר, בד"א בשלא

10. עיין ברש"י שם ד"ה שמותי: שמותי הוא – ברכוהו, כדאמרינן בהזהב (בבא מציעא נט, ב),

ובתלמוד ירושלמי מפרש: שמותי הוא – מתלמידי שמאי היה.

הקדיש פסחו עדיין וכ' אבל אם הקדישו לא יביא סכין עליו מפני שהוא עובד בקדשים. ומפני מה התירו להקדיש פסחו בשבת, הואיל וקבוע לו זמן מותר להקדישו בשבת וכ', עכ"ל.

והקשה שם הלחם-משנה, וזו לשונו, קשה נהי דאין שבות במקדש כלל, היינו היכא דאי אפשר לעשותו מאתמול, אבל היכא דאפשר לא, דהא הבאתו מחוץ לתחום והרכבתו אינו אלא מדרבנן ואסור משום דאפשר לעשותו מאתמול, וכן לקמן לא היה יכול להקדישו בשבת אי לאו טעמא דקבוע לו זמן אע"ג דאינו אלא שבות ובודאי טעמא הוי משום דאיפשר לעשותו מאתמול, וכן במחמר אע"פ /עמ' צא/ שאינו אלא שבות ולא התירו רז"ל אלא מפני שהוא כלאחר יד ומפני המצוה מותר ומטעמא דאין שבות במקדש אפילו לא היה בדבר מצוה היה מותר, אלא ודאי דטעמא הוי משום דהיה יכול לעשותו מאתמול, ולכך הוצרך להתירו משום דהוי כלאחר יד ומפני המצוה וכ', עכ"ל. ועיי"ש שהניחו בקושיא.

ולעניות דעתי נראה להוסיף עוד קושיא על הרמב"ם שכתב לעיל הלכה ט"ז, וזו לשונו, חל י"ד להיות בשבת כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ורוחצין את העזרה בשבת שאין איסור שבות במקדש אפילו בדבר שאינו צורך עבודה איסור שבות במקדש היתר הוא, עכ"ל. וכן כתב כאן הלכה י"ח שאין שבות במקדש כלל, והאיך סותר עצמו מיניה וביה ואוסר, דהא מדכתיב בפירוש איסור שבות במקדש היתר הוא, ושאין שבות במקדש כלל משמע בשום אופן אין שבות במקדש אפילו היכא דאפשר לעשותו מאתמול, דהא רחיצת עזרה איפשר לעשותו משתחשך ואפילו הכי מותר בשבת וכן חתיכת יבלת יבשה איפשר לחותכו ביד ואפילו הכי מותר בכלי דאין שבות במקדש כלל, והאיך אוסר הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום ולהקדיש פסחו בשבת משום שבות.

לכך נראה לעניות דעתי, דהנה לקמן דף סח, ב ובש"ס עירובין קג רמו בגמרא מתניתין דידן על מתניתין דעירובין, דאיתא שם במתניתין חותכין יבלת במקדש ופליגו ר"א וריב"ה, חד אמר אידי ואידי ביד הא בלחה הא ביבשה, וחד אמר אידי ואידי בלחה הא ביד הא בכלי, וקאמר התם בעירובין מאן דאמר אידי ואידי ביד וכ' מ"ט לא אמר אידי ואידי בכלי וכ', ומתוך בגמרא משום דמ"ד כאן בפסחים איירי בלחה ובכלי הוי איסורו דאורייתא האי חתיכת יבלתו, וכאן איירי משום שבות דרבנן דהא קתני הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום שהם מדרבנן והוי חתיכת יבלתו נמי איסורו רק משום שבות דומיא דשאר. והקשה בגמרא ואידך, ומתוך כולן הוי דאורייתא הרכבתו דלא כר' נתן דקתני החי נושא את עצמו, והוי הרכבה איסור דאורייתא, הבאתו מחוץ לתחום כר"ע דאמר תחומין דאורייתא, והוי כולהו מדאורייתא, עיי"ש. והנה הרמב"ם פסק כאן וחתיכת יבלתו בכלי אינו דוחה את השבת אבל ביד מותר לחתוך אפילו לחה דאין שבות במקדש כלל, הרי דס"ל כמ"ד אידי ואידי בלחה וכאן בפסחים בכלי וזהו אסור מדאורייתא, אם-כן הרכבתו נמי איסור דאורייתא דלא קיימא לן כר' נתן דחי נושא את עצמו, וכן פסק נמי הרמב"ם בהלכות שבת, והבאתו מחוץ לתחום נמי איסור דאורייתא כר"ע דתחומין דאורייתא וכן פסק נמי הרמב"ם הלכות שבת פרק כ"ז.

ולפי זה נראה לומר דרמב"ם ס"ל אין שבות במקדש כלל אפילו בדבר שאינו צורך עבודה, וגם בקרבן לא שייך איסור שבות כלל בין שהקרבן כבר הובא למקדש בין שלא הובא עוד למקדש, כיון שקדוש הוא לקרבן אין בו גזירת שבות. לכך התיר רחיצת עזרה בשבת אע"פ שאיפשר לעשותו משתחשך דליכא שבות במקדש כלל. ושפיר חילק במלאכות דאורייתא בין איפשר לעשותו מאתמול לאותן שאי אפשר לעשותן מאתמול, שחיטה וכ' שאי אפשר מאתמול דוחין את השבת, הרכבתו וכ', שאפשר לעשותן מאתמול והם מלאכות דאורייתא אסור לעשותן בשבת וביד מותר לחתוך יבלת בשבת אפילו לחה דאינו אלא שבות, וכן יבלת יבשה בכלי שאינה אלא

שבות מותר, צלייתו והדחתו שאיפשר משתיחשך אסורין, וכל זה איירי בקרבן ממש, אבל אם עדיין לא הקדיש את קרבנו והוא עודנו בחולין ודאי גזרינן ביה משום שבות, ולכך אסור להקדיש קרבן פסחו בשבת משום שבות וכן להביא סכיננו לעזרה אפילו במחמר כלאחר יד על בהמת חולין אסור משום שבות, ולא התירו להקדיש פסחו בשבת אלא מטעמא שקבוע לו זמן וכן להביא הסכין לעזרה בשבת במחמר כלאחר יד על בהמת חולין לא התירו אלא משום מצות פסח הקבוע לו זמן היום, ומתורץ יפה כל קושיות הלחם-משנה ודברי הרמב"ם ז"ל נכונים וברורים. ואודה לד' שחנני בזה, ועיין פירוש משניות לרמב"ם בריש פרק אלו דברים, ודוק.

ובזה מתורץ שפיר קושיה אחת שראיתי בצל"ח שכתב לעיל דף סה, א בד"ה רב אשי אמר אפילו תימא שלא ברצון חכמים ור' נתן היא וכ', וזו לשונו, ועל כל פנים סתרי דברי הרמב"ם אהדדי, דבלחם הפנים אסור שבות רחוקה וכאן פסק כחכמים דאפילו שבות שאינו צריך התירו, עיי"ש. ולדידי ניהא, הא וודאי אין שבות במקדש כלל אפילו בדבר שאינו צורך עבודה וכן בקרבן אפילו אם הוא חוץ למקדש, מה שאין כן בלחם הפנים שהוא חולין גמורים רק התנור מקדש, ולכן גזרינן שבות באפייתן, ולאפות מיום-טוב לשבת אינו אלא שבות דהא הרמב"ם פוסק דמדאורייתא צרכי שבת נעשים ביום-טוב ואינו אסור אלא משום שבות, ולכך אפייתן אינו דוחה יום-טוב, ודוק.

בצל"ח דף סה, ב בד"ה רש"י ד"ה הזאה תוכיה וכו' הקשה שם כמה קושיות. ועיין לעיל¹¹ בסוגיא דשמא יעבירנו הבאתי דבריו ותירצתי בעה"י שם קושיותיו ביתר שאת, תהילה לאל יתברך. ועיי"ש.

שם דף סו בד"ה ד"ה תוחב לו בצמרו: וא"ת והא בעינן כלי שרת, וי"ל שהקדישום השתא, משמע בשמעתין דיסור רשות-הרבים בירושלים וקשה וכ', וזו לשונו: שטחית לשון התוספות מורה דהאי משמע בשמעתין מקושר לדבריהם דלעיל, ולכאורה לא קרב זה אל זה, ונ"ל דמישך שייכי אהדדי, דמהרש"א כתב דמ"ש התוספות שהקדישום השתא היינו מערב-שבת וכ' ודבריו דחוקים בזה וכ', עכ"ל.

ועיי"ש שהעמים בחריפותו על רש"י ותוספות ומהרש"א דברים שכמעט אי אפשר להולמן. והקשה על המהרש"א אם הקדישוהו מאתמול למה לא הביאוהו מאתמול, ועל דברי תוספות הביא דברים דחוקים מאוד שהקדישן ע"י מופלא סמוך לאיש. והאריך בדברים שאינם אלא לחדד לב תלמידים אבל לא לפי האמת.

והנה מ"ש המהרש"א הם עצמם¹² דברי תוספות זבחים דף מז בד"ה איזהו, וגם בשאר מקומות, ואין להקשות אם ידעו וקדשו מערב-שבת למה לא הביאו מערב-שבת, י"ל באמת ירושלים היתה עיר גדולה לאלקים והיה גם-כן כמה מילין מביתם בירושלים לבית קדשינו, וכאן איירי ששכחו ולא בא בזכרונם עד סמוך לשבת שכבר לא היה להם פנאי להביאם להר הבית קודם שבת, ואותם שהזכירו בעוד היתה פנאי הם הביאו סכיניהם להר הבית, וכן משמע לשון הגמרא בקושיתה ובתירוצה, שהם שאלו שכח ולא הביא מערב-שבת, פירוש שכח ומשהזכיר והקדיש סכיננו כבר לא היה פנאי להביאו.

11. ר"ל בדפי כ"י דף צט:ק. [ולא נדפס, אך העתקנו].

12. כן העיר הברוך טעם בגליון ספרו, הובא בצל"ח שם מהד' מכון י-ם.

ותמה אני לכשאני בעצמי, הא היו הקרבנות פסחיהם כפליים כיוצאי מצרים כמו שכתוב בגמרא פעם אחת וכ', ואם חל ערב-פסח בשבת אן מצאו מקומם בהר-הבית להצניע סכיניהם כדי שימצאהו כל אחד ואחד בשבת כשיבוא לשחוט, וזה באמת תמיה גדולה. אלא ודאי כך היה מנהגם תמיד כשחל ערב-פסח בשבת שתחבו כל אחד סכינו בטלה בין צמרו בגדי בין קרניו. וכן משמע נמי מלשון הגמרא שכתבו למחר מי שפסחו טלה תחבו וכ' משמע שכל אחד עשה כן אפילו לא שכה, שהקדיש את סכינו מערב-שבת, שיהא הסכין כלי שרת והרי כל אחד מכלי המקדש והוא צורך קרבן ואין שבות במקדש ולא בקרבן ובכליו, ושפיר יכול להביאו בשבת על-ידי תחיבת צמר או בין קרני גדי והשתא שייך שפיר דברי תוספות, דהשתא משמע שיש איסור רשות-הרבים בירושלים, דאי לא הוי רשות-הרבים למה לו להקדישו מערב-שבת ולתוחבו בצמר או בקרניו, הא יכול להביאו בשבת בידו ולהקדישו בתוך עזרה, דהא קיימא לן אין שבות במקדש. ודוק היטב, כי מוכח שפיר שדברי תוספות אלו שייכים אהדדי ולא צ"ל דחוקי הצל"ח, שאי אפשר לישבם לפי האמת כלל, כן נראה לעניות דעתי. ובזה חנני ד' וברוך שמו לעולם ועד.